

Asia: VN/25323/2021

Luonnos valtioneuvoston huoltovarmuusselonteoksi

Lausunto Utlåtande

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

Utlåtande om kapitel 1 Inledning

Ei kommentteja.

Lausunnot lukuun 2. Kansainvälinen yhteistyö

Utlåtande om kapitel 2 Internationellt samarbete

Selonteko nostaa hyvin esiin Pohjoismaisen yhteistyön tärkeyden ja tahtotilan sen kehittämiseen. Pohjoismaiden terveysministerit allekirjoittivat maaliskuussa 2022 täydentävän julkilausuman, jonka tavoitteena on vahvistaa terveysuhkiin varautumista. Varautuminen koskee terveystietojen vaihtoa, yhteisen tilannekuvan ylläpitoa, viestintää, yhteisiä valmiusharjoituksia sekä selonteossa mainittua rokotteisiin liittyvää TKI- ja tuotantokapasiteetin kehittämistä. Pohjoismaiden lisäksi tulisi tarkastella myös Baltian maita osana huoltovarmuusyhteistyön kehittämistä.

Lausunnot lukuun 3. Huoltovarmuuden toimintaympäristön kehitys ja sen vaikutukset

Utlåtande om kapitel 3 Utveckling av försörjningsberedskapens verksamhetsmiljö och effekterna av denna utveckling

Toimintaympäristön kehitystä ja sen vaikutuksia on kuvattu hyvin. Huoltovarmuusselonteko nojautuu kansalliseen riskiarvioon 2018. Kansallinen riskiarvio on parhaillaan käynnissä. Eri toimijat ovat käsitelleet toimintaympäristön muutoksia osana riskiarvion valmistelua ja annettu palaute olisi syytä varmistaa, että annettu huoltovarmuuteen liittyvä palaute on huomioitu riittävästi osana selontekoa. Maa- ja metsätalousministeriö on myös laatimassa tämän vuoden aikana päivitystä ilmastonmuutoksensopeutumissuunnitelmaan. Suunnitelmaan tehty sektorikohtainen valmistelu voi jo tässä valmisteluvaiheessa nostaa esiin huoltovarmuuteen liittyviä kysymyksiä esimerkiksi lääketuotannon ja -logistiikan tarpeista.

Digitalisaatio on huomioitu hyvin niin huoltovarmuusselonteossa kuin riskiarviossa. Huoltovarmuuden kannalta painopiste toimivien järjestelmien häiriössä ja häiriöiden

ketjuuntumisessa. Luottamuksen ja toiminnallisen tehokkuuden kannalta on huomioitava myös järjestelmien käytettävyys häiriötilanteissa ja muutoksenhallinta, mikä epäonnistuessaan voi käynnistää merkittävän häiriötilanteen.

Kyberturvallisuuden näkökulmasta on huomioitava keinot hajauttaa riskiä ja parantaa kyberturvallisuuden tasoa hyödyntämällä myös pilvipalveluita ja niiden mahdollisuuksia. Pilvipalvelut oikein käytettynä voivat tarjota paremman vikasietoisuuden ja tietoturvan tason verrattuna pienempien toimijoiden ratkaisuihin. Toisaalta keskeisistä palveluista on syytä varmistaa palvelujen käytettävyys kansainvälisten yhteyksien häiriötilanteissa ns. turvasatamaratkaisujen kautta. Tähän myös THL:n määräykset sote-tietojärjestelmien tietoturvasta ohjaavat.

Lausunnot lukuun 4. Kansalaisvarautuminen

Utlåtande om kapitel 4 Medborgarnas beredskap

Luvussa 4 väitetään, että koronapandemia on heikentänyt kriisinkestävyyttä. Tälle ei ole esitetty perusteluja. Tällöin olisi parempi todeta, että pitkittynyt häiriötilanne on haastanut kansalaisten kriisinkestävyyttä.

Kansalaisvarautumisessa tulisi jatkossa huomioida kyky toimia digitaaliseen infrastruktuuriin kohdistuvissa häiriötilanteissa. Digitalisaatio ja kriittisen infrastruktuurin häiriöihin varautuminen on hyvin nostettu esille läpi selonteon. Kansalaisnäkökulma toistaiseksi puuttuu. Digi- ja väestötietovirasto on nostanut 72 tunnin kotivaran rinnalle käsitteen digivara. Vastaava ajatus olisi hyvä lisätä lukuun 4. Laajamittaisiin ja pitkäkestoisiin tieto- ja maksuliikenteen häiriöihin liittyviä toimenpiteitä on sivuttu myös osana päivitetty valmiuslakia (706/2022 mm. 57 - 57a§).

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuuden toimintamalli

Utlåtande om kapitel 5 Verksamhetsmodell för försörjningsberedskapen

Luku 5.1.2 kuvaa huoltovarmuusorganisaation sektorit ja poolit. Sektorit ja poolit on lisätty lainsäädäntöön osana 224/2008 pysyviksi komitean tapaan toimiviksi toimielimiksi. Huoltovarmuusselonteossa myöhemmin huomioitu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus muuttaa merkittävästi kyseisen sektorin järjestäytymistä.

THL katsoo, että sektoreita ja pooleja tulisi tarkastella osana huoltovarmuusselontekoa suhteessa hyvinvointialueisiin, niiden yhteistyöalueisiin ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021 50-51 §) mukaisiin valmiuskeskuksiin. Yhteistyöelimenä olisi hyvä nostaa myös luvussa 5.1.5 todettu poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta (1554/2011), jonka puitteissa tarkastellaan sektorikohtaista huoltovarmuutta mm. materiaalsen valmiuden ja lääkehuollon valmiuden näkökulmasta. Tämä muutos vahvistaisi samalla sektorien ja poolien suhdetta päätökseen huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018) sekä poistaisi välittömän

päivitystarpeen luvussa 7.4 ehdotetun säännöllisen huoltovarmuusselonteon päivityksen näkökulmasta.

THL ehdottaa, että a) terveydenhuollon sektori nimetään uudelleen (kuviossa 1) siten, että se vastaa tulevaa organisointia ja b) tunnistetut toimijat päivitetään tulevan vastuujaon mukaisesti.

Lausunnot lukuun 5.1.5 Sektorikohtaisen varautumisen lähtökohtia

Utlåtande om kapitel 5.1.5 Utgångspunkter för den sektorsvisa beredskapen

THL huomioi, että kuntien ja kuntayhtymien ja jatkossa hyvinvointialueiden lisäksi valtio tuottaa erityisryhmien sosiaali- ja terveyspalveluja THL:n alaisissa valtion lastensuojeluyksiköissä, Vankiterveydenhuollon yksikössä ja valtion mielisairaaloissa. Valtion yksiköiden toiminnan jatkuvuus ja sisällyttäminen sosiaali- ja terveydenhuollon huoltovarmuuden ja valmiustoiminnan rakenteisiin on edellytys, jotta varmistetaan myös poikkeusolojen aikana haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tarvitsemat palvelut ja vältetään muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuormittaminen. THL ehdottaa valtion järjestämien sosiaali- ja terveyspalveluiden esiintuomista selonteossa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen osalta yhteistyö- ja vuorovaikutus huoltovarmuustoimijoiden välillä on kehittynyt merkittävästi osana covid-19 -pandemian hoitoa. Huoltovarmuuden osalta on tärkeää, että tietoa voidaan jakaa riittävän avoimesti Huoltovarmuuskeskuksen ja tulevien hyvinvointialueiden ja niiden valmiuskeskusten kesken. Erityisesti on kyettävä varmistamaan riittävä varaston kierto, jotta varmuusvarastojen materiaali säilyy käyttökuntoisena ja voidaan välttää hukkaa yhteiskunnan tasolla. Tämä voi edellyttää aikaisempaa vahvempaa mahdollisuutta toimia myös yksityisen sektorin tukena.

Lausunnot lukuun 6. Sotilaallinen huoltovarmuus

Utlåtande om kapitel 6 Militär försörjningsberedskap

Ei kommentteja

Lausunnot lukuun 7. Huoltovarmuuden kehittämislinjauksia

7.1 Huoltovarmuuden taloudelliset resurssit

Utlåtande om kapitel 7 Riktlinjer för utveckling av försörjningsberedskapen

7.1. Ekonomiska resurser för försörjningsberedskapen

Selonteon havainnot huoltovarmuuden taloudellisten voimavarojen varmistamiseksi sekä rahoituksen muodostamisen ja käyttöperiaatteiden arvioimiseksi on hyvät. Toimenpiteenä on ehdotettu vasta arvioinnin käynnistämistä. Arvioinnin ja sen johtopäätösten käsittely edellyttää riittävän laaja ja avointa keskustelua sen edetessä.

7.2. Huoltovarmuuslainsäädännön ajantasaistaminen

7.2. Uppdatering av försörjningsberedskapslagstiftningen

Selonteon havainnot lainsäädännön tarkastelutarpeesta toimintaympäristön ja lainsäädäntöympäristöön kohdistuvien muutosten vuoksi on hyvät. Valmiuslain ohella on tärkeää huomioida muuttunut ja muuttuva sektorikohtainen säädäntö ml. sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki, tartuntatautilainsäädäntö jne.

Lainsäädännön tarkastelussa on syytä huomioida, miten huoltovarmuustoiminnassa voidaan varmistaa yhteistyö yksityisen sektorin kanssa. Tehtyjen hankintojen suhde lakiin puolustus- ja turvallisuushankinnoista on varmasti tarpeen. Tasapaino hankintojen kehittämisessä ja lainsäädäntöjen kehittämisessä on kuitenkin tärkeä säilyttää. Huoltovarmuuden taloudellisten resurssien turvaamisen kannalta tulisi selvittää, miten varastojen riittävän kierron varmistamisessa voidaan hyödyntää laajemmin yksityistä ja kolmatta sektoria.

7.3. Sektorikohtainen varautumisen ja yhteistyön kehittäminen sekä osaamisen varmistaminen

7.3. Utvecklande av den sektorsvisa beredskapen och det sektorsvisa samarbetet samt säkerställande av kompetensen

Linjaus vastuun jakautumisesta kuten nykyisin on perusteltu. Laajojen yhteiskunnallisten häiriötilanteiden, kuten koronapandemia, kohdalla huoltovarmuus- ja varautumisyhteistyön tiivistäminen on välttämätöntä. Yleisempiin häiriötilanteisiin voidaan kuitenkin varautua tehokkaammin kunkin sektorin sisällä. Häiriötilanteiden hallinnan kannalta säännöllisen harjoittelun rooli on keskeinen erityisesti äkillisten häiriötilanteiden hallinnassa. Pitkittyneet häiriötilanteet asettavat kuitenkin omanlaisensa vaatimukset toiminnalle ja sen organisoinnille.

7.4. Verkostomallin kehittäminen sekä jatkuvan yhteiskunnallisen vuoropuhelun tarve

7.4. Utveckling av nätverksmodellen och behovet av en kontinuerlig samhällsdialog

Linjaushuoltovarmuusselonteon säännöllisestä päivittämisestä ja yhteistyön jatkuvasta kehittämisestä on kannatettava. Huoltovarmuusselonteon päivitysaikataulussa olisi syytä huomioida EU:n pelastuspalvelumekanismien vaade riskiarvioaikataulusta.

Lausunnot liitteeseen 1

Utlåtande om bilaga 1

-

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

Övriga allmänna kommentarer om redogörelsen

-

Yrttiaho Aleks
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL